

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aurea Rosa id e[st] pre||clarissima expositio sup[er]
eua[n]gelia to||tius anni**

Mazzolini, Silvestro

Hagenaw, M.dxvi.

VD16 M 1751

Tractatus I

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70365)

sent. Hortis ar plurimoz me obijcto
(de inuidis loquor) qd ppijs malis z bo
nis alienis roqueri solet. sed si amicos
votis obtemperet: si quoz vos hac lecti
one pfectisse nouerim: queadmodu z ap
pero z spero id mibi facti supz gntulabor
Vale felix

Incipit Argumētū in Aurea
am Rosa viri eruditissimi Ma
gistri Siluestri de Prlerio or
dinis Predicatorum

Consue:

uere diuini pbi pcla
matories ac innume
ra fidelitū chūi mlti
tudo scilicet euāgelij se
sum litteralem sym
bolizans pqrere: Et rōnēz latē vorz p
posse facere facti istitū: z Aureā Rosā q
cētū circū larg folijs Coster. z q lral sen
sus odores mysticorūz redoleat: n̄ solū
Predicatoz ordi: verū etiā Romāe cu
rie tabula suffragāte cōem elucubrare.
Quattuor ar ptiy siue tractatibz op
oē absoluā. Hoz p̄m^o de sensibz erit di
uinoz eloqoz: ac reglis exponēdi sc̄ptu
ras. Quā ei spūales sensus in infinitū
exercere atqz multiplicari possunt: ne
i immēsu op^o n̄m p̄ficiat: id egi vt
p̄mo tractatu suffragāte: necnō q̄rūdā
euāgelioz q̄dripta expositiōe q̄sqz vt
rūis h̄mōi sensū genera z aḡscere ex
excogitare possit. Sc̄dōs p̄o r̄paliū euā
gelioz expositiōe: sp̄ q̄dem litteralē. se
pe p̄o etiā Allegoricā z Anagogicā et
Doralē p̄tinet. Tertio p̄o loco q̄stion
culas. tū rheologicas ac p̄rinētes. tū et
morales: euāgelioz q̄dē imprinētes. sed
tū euāgelij doctoribz oportunas veluti
q̄dlibz vnū subijctā. Postreō sc̄dōz euā
gelia erūt p̄strigēda breuissime: his em̄
mō elucidat: q̄ difficultozibz nodis cēt
ip̄ticitā. Ea p̄o p^o antiq̄z doctrinā tāti
laboris necessitas fuit vt oēs sc̄dōz expo
sitiōes vno loco cōgēstē: elucida terz p̄o
nātes q̄ntū licz habeāt. Sc̄tē p̄o roma

ne eccle oia dicēda cōm̄tēo.
Explicit Argumētū.

Incipit Aurea

Rosa.
Capitulū primū de regulis
exponendi scripturas

Propter

diuini sermōis p̄fū
ditatē q̄buidā regu
lis ad intellectū z ex
positiōe euāgelioz
opus est: q̄s adducit
Istō. in lib. de summo bono. c. xx. q̄ cla
ues sc̄tāz sc̄pturaz dicunt: eo q̄ p̄ ipas
ad intellectū eaz itroducimur. P̄ia
q̄ regla est q̄ p̄pter p̄nerionē capitis ad
reliq̄ mēbra: seu ad suū p̄pūm corp^o sa
era sc̄ptura q̄si s̄bz vno contextu z sub
vna p̄sona loq̄ns: mō loq̄t d̄ vno mō de
alio. Hui^o exm̄ h̄r Esa. lxx. c. Induit in
q̄t me dñs vestimēto salutis: z indumen
to iusticie circūdedit me. q̄si sponsū de
coratū corona. z q̄si sponsā ornata moy
niltibz suis. Qd̄ ei ibi d̄r: q̄si sp̄sū: itell
git de capite. l. ch̄zo. z qd̄ subdit: q̄si sp̄s
sā: itelligit de corpe ch̄i spūali seu my
stico. l. eccle. Silr Lan. j. cap. vbi. d̄r.
Osculet me osculo or̄is sui: qz meliora s̄t
vbe. r. vno. Cū ei d̄r osculet p̄bū ē sp̄s
ch̄i. Cū p̄o subijgit: qz meliora s̄t r̄c.
p̄bū ē sponsi sponsa cōmēdātis. Tū in
talibz sic p̄neris rōe p̄dicta v̄z prudens
lector attēdere: qd̄ capiti: z qd̄ mēbr̄z cō
ueniat. Sc̄dā regla ē q̄ diuina sc̄ptura
aliqui s̄l̄cū bonis cōmēdat malos: z cū
mal vitupat bonos. Et aliqui i eodē cō
textu exp̄mit qd̄ ad malos z qd̄ ad bo
nos p̄tinet Rō istī regle ē: qz corp^o ch̄i
qd̄ ē eccleia mltipl̄ sumi p̄r: v̄z ex his q̄
docet s. Tho. iij. q. viij. ar. iij. Cū ei cor
pus ch̄i dicant creature rōnales: q̄ ei s̄t
vnite: siue sint hoies siue āgel: s̄t mlti
plicis aliq̄ dicūt ch̄o vnite: ita mltipl̄

Tractatus I

his locis non ponit preterea eundem numerum ubique: eo. s. q. potest minime in uno loco copulans: non in alio. Hoc autem frequenter patet in libris Regum: et Paralipomenon. Tertio modo pertinet eo q. computatio annorum incipit in uno loco a priori termino: alio a posteriori. Sic Genesim. xv. dictum fuit Abrahæ q. semine eius futurum erat peregrinum. cccc. annis et tunc ista peregrinatio seu mansio in egypto dicitur Exo. xij. q. fuit quadringentorum et triginta annorum. quia computatio huius maioris numeri incipit a tempore q. dictum fuit Abrahæ Genesim. xij. Egredere de terra tua etc. Computatio autem ministerio incipit a nativitate Isaac: q. fuit tertio anno post egressum Abrahæ de Aram. Quarto modo pertinet eo q. divina scriptura aliquando de futuro loquitur per modum preteriti. propter certitudinem prophetiarum divine prece: ex q. fit revelatio ipsi prophete. Huius exemplum habet Lucas. j. ubi beatus progo volens docere q. dominus dispiceret iudeos superbos de regno iudee: et displicere per modum humiliter eos: et exaltaret humiles gentes. Et hinc credituros: ait loquens in preterito. Dispersit superbos merite cor. sui. Deposuit potentes de sede etc. Advertendum tamen: q. duplex est prophetia. scilicet. cominatio: et absolute pronuntiatio. In prima non predicat id q. deus videt esse futurum: seu id q. deus in presentia dicit: sed id q. deus in ordine causarum secundarum. In secunda vero predicat id q. deus videt esse futurum. Huius exemplum habet iij. Regum. xx. ubi dicitur q. Eliaz predicavit Ezechie q. de illa egritudine moreretur. Tertium est autem q. mors Ezechie erat in causa secundarum: quia illa egritudo erat mortalis et causa sufficientis mortis: sed tamen non erat in presentia dei: quia deus non videbat mortem ex illa infirmitate futura: alioquin deus fuisset deceptor: cum Ezechias fuerit ab illa egritudine liberatus. Que ergo predicta cum primo modo non eventum: sed ut patet de predicta morte: et de subversione ninive. Jo. ne. iij. In talibus non habet locum iste modus loquendi de futuro actu esse preteritum: sed solus in his q. predicantur secundo modo. quia talia in futurum fallibiliter eventum. Sexta regula est: q. in sacra scriptura non semper eodem ordine gesta scribuntur et fiunt: sed aliquando per antea predictam posteriora gesta prius scribuntur. Aliquando vero per recapitulationem fit eodem

modo. scilicet. prius facta posteriora scribuntur. Et hinc habet in Genesi. Nam Genesim. x. dicitur de filiis Noe. Ab his divisæ sunt insule gentium in regionibus suis unusquisque secundum linguam suam. Et post in c. xj. dicitur. Erat autem terra labij unius: et secundum omnia eorum. Et q. patet q. illud q. dicitur in c. x. dicitur de divisione linguarum: est dictum per anticipationem: cum in sequenti. scilicet. in. xj. dicitur q. terra erat unius labij. scilicet. unius lingue. Sic in Genesi postquam Moyse in c. j. descripsit creationem celi et terre et ornatum et distinctam partium mundi: statim in c. sequenti. scilicet. secundo dicitur. Iste sunt generationes celi et terre in die q. creatæ sunt. Et q. patet q. h. dicitur per recapitulationem. Septima regula est de diabolo et eius corpore. Sic cum dicitur beatus Gregorius in quadam homilia. Terre iniuriam omnium diaboli caput est et huiusmodi capitis ad membra scriptura loquens de uno in eodem preterito transit ad loquendum de alio. Sic Esai. xlvij. loquens de rege Babylonis q. est diaboli membra: transit ad loquendum de diabolo: cum subdit. Quis dicitur lucifer de celo: q. mane oriebaris: Et similiter Ezechiel. xx. vij. loquens de principe tyri transit ad loquendum de diabolo: cum subdit. Tu sicut gnaculum similitudinis plani sapientia: perfecti decore: in delictis padis dei fuisti. Quibus igitur his regulis vel quibusdam earum necesse est frequenter uti ad intellectum scripturæ evangelij: ut in processu patebit.

Capitulum secundum q. sacra scriptura habet plures sensus sub eadem littera

Est autem rursus ad advertendum q. divina scriptura plures habet sensus. Sensus quidem multis modis sumi solent. Sed tamen quantum ad prius pertinet per sensum acceptum: id est q. dicitur quis oratione seu propositio vel sententia audita vel lecta in semetipsa concipitur. Est ergo sensus id est q. sententia: seu conceptus mentalis complexus: eo modo q. dicitur solentur q. oratio perfecta perfectus sensus in animo auditus: et hinc gignat. Habet ergo divina scriptura plures

De sensibus scripturarum

sensus. qz ex orone eadē audita mltre cō
cipiunt i aīo snie z p̄tates. Un̄ beatus
Hiero. loq̄ns d̄ Apocalyp̄si ait. In sn̄
gul̄ p̄b̄s mult̄plices latet̄ intelligēte.
Hui⁹ autē rōne assignat̄ doctor sc̄us tā
i p̄ma pre. q. j. q̄ i q̄dlibet̄ q̄dl. vij. q. vj
Et cū doctrina sciēdū ē q̄ sacra sc̄ptu
ra ad h̄ est d̄vīe ordīata: vt p̄ eā nobis
p̄tates m̄ifestet̄ necaria ad salutē. Dū
p̄licet̄ autē p̄t̄ aliq̄ p̄tates exp̄m̄i z manife
stari: p̄b̄s. s. z reb̄: inq̄nē p̄ba res ipas
sc̄ant: z vna res etiā p̄t̄ eē signū alteri⁹
rel. De⁹ autē cū sit oīm rez auctor: nō so
lū p̄ba s̄ etiā res p̄t̄ accommodare. ad sc̄a
dū vt vna sit i figurā alteri⁹. Un̄ d̄vī
na sc̄ptura p̄tate nobis z p̄ba manī
festat: qd̄ p̄tinet ad sensum l̄alē. z etiā
p̄ res: qd̄ p̄tinet p̄ spūale. S̄ forte d̄cerz
alīq̄s q̄ h̄ nō videt̄ p̄uentent fieri. Naz
d̄vīna sc̄ptura ordīnat̄ ad h̄: vt p̄tates
cognoscām⁹. Hāc autē. s. cognōdem̄ p̄
tatis facit nobis difficilē ista sensū va
rietas: qz p̄fundit̄ i rōnē. Ad h̄ respō
det sc̄us Tho. q̄ fm̄ Aug. li. de doctri
na ch̄iana. De⁹ ad nr̄am vtilitatē ita
tulit vt p̄tates nob̄ p̄ sc̄pturā cū aliquali
difficultate innotescat. Primo em̄ ex h̄
tollit fastidiū. qz difficultas attrētionē
excitat: q̄ fastidiū expellit. Secō tollit
occasio sup̄b̄dī ex h̄ q̄ hō videt̄ se veri
tatem aut nullo mō: aut cū difficultate
posse p̄cipē. Et tertio ex h̄ fidel̄ veritas
ab infidelī i r̄sōde tuta ē z secura. Un̄
monet oīs Bar. vij. Nolite sc̄m̄ dare
cantib̄. Item p̄tra p̄dīca arguit. Nam
si in d̄vīna sc̄ptura esset̄ ista sensū m̄
t̄p̄licitas: ess̄ nobis magna erroris oc
casio. Quilibet em̄ posset̄ d̄vīne sc̄ptu
re assignare sensum p̄ libitō suo: z d̄ce
re q̄ ille est sensus spūsc̄i. Ad h̄ d̄t̄ san
ctus Tho. q̄ fm̄ Aug. li. d̄ doctri. ch̄i
stia. Nihil i d̄vīna sc̄ptura tradit̄ p̄ sen
sum spūale in aliq̄ loco: qd̄ sit necessari
um ad salutē: qd̄ nō tradat̄ p̄ l̄alē i alio
Un̄ nō pōt̄ quisq̄ ad libitum suū assi
gnare sensum spūalem. q̄ta oportet q̄
tal̄s sensus semp̄ habeat̄ fūdamētum
in aliq̄ l̄terali: alioq̄n̄ repudiat̄. Itē
p̄: Naz fm̄ p̄bm̄ l̄cz̄ multa possum⁹ si
mul sc̄re: tū nō possum⁹ siml̄ nisi vnum

intelligere. Prophete q̄ d̄ d̄vīna verba
sc̄ribebāt: dū sc̄ribebāt nō intelligebāt
nisi vnum: ergo neq̄ exp̄m̄ebant nisi vnum
quia voces z l̄ttere seu sc̄pturē sūt s̄
gna p̄ceptū m̄taliū z eisdē subordinā
tur. Ad h̄ r̄ndet̄ q̄ sup̄: q̄ p̄ncipal̄ auctoz
d̄vīne sc̄pturē est spūsc̄us: q̄ omnia s̄
mul̄ intelligit̄. sed z vñus hō pōt̄ duo s̄
mul̄ intelligere qm̄ vñus est figura altē
rius. sicut simul̄ apprehēdīm⁹ imaginē
z imaginatū. Prophete ergo siml̄ intel
ligebāt p̄ntia: z futura p̄ p̄ntia signū
ficata. Un̄ z bt̄us Hiero. d̄t sup̄ Q̄see.
q̄ p̄phete ita loquebant̄ de p̄ntib̄ q̄ in
tendebāt futura significare. Imo sicut
innuit̄ idē sc̄us Tho. in q̄stio. de po. q.
liij. ar. j. nō ē incōueniēs q̄ d̄vīna p̄tate
Doyss̄ z alijs p̄phetis fuerint reuelate
oēs p̄tates: q̄s nos de aliq̄ textu p̄cipē
re possum⁹: z eas sub vna serie l̄re fuisse
ab eisdē positas. Sed tū d̄ro q̄ aliq̄d
per p̄ba Doyss̄ significet̄ qd̄ Doyss̄
nō intellexit̄: stat q̄ p̄ss̄c̄us illud signū
ficauerit z exp̄ss̄it̄ p̄ Doyss̄. z sic de
alijs p̄phetis. Itē p̄tra: qz fm̄ Augu.
sup̄ Gen. ad l̄ram. D̄ator est sc̄pturē
autoritas q̄ humani gener̄ capacitas.
Sed sensus spūalis null⁹ est auctoritas
cū ex eo nihil p̄b̄ari possit̄: vt d̄ictuz
est. S̄ tal̄s sensus nō ē sensus d̄vīne sc̄ptu
rē. Ad h̄ d̄ict̄ q̄ sensus spūalis q̄n̄
tū est in se: est maxime auctoritas. Sed
qz nos illū ex certitudine nō cognoscīm⁹
ideo ex illo arguere nō possum⁹. Q̄, p̄
illud nō cognoscīm⁹ causa est: qz iste sen
sus est fm̄ q̄ vna res significat̄ aliam p̄
quādam assimilatiōem. Pōt̄ autē vna
res assimilari d̄uerf. sicut leo assimilaf̄
ch̄io rōne fortitudinis: z diabolo rōne
rapacitatis. Si q̄ aliq̄d d̄icat sc̄ptura de
leone. nō sum̄ cert⁹ si de ch̄io loquit̄ an
de diabolo. z nō possum̄ inferre z p̄cluz
dere q̄ talia sūt d̄icta de ch̄io vel d̄ia
bolo. Sic q̄ p̄z quō sacra eloquia plu
res p̄tinet sensus: quod null⁹ sc̄tēte hu
mane p̄uentre p̄t. L̄cz̄ em̄ hō possit̄ fin
gere aliquā similitudinē ad aliq̄d signū
ficādū: vt pote faciūt: tamē nō possunt
ordinare sic res q̄ vna res facta sit s̄
gnuz̄ necessariū. i. infallibile sc̄de: sicut

Tractatus

I

pr deo. Quia autem aliquid per similitudines fictas significant: quod solum ad significandum sunt facte: talis significatio pertinet solum ad sensum litteralem: quod solum in scientiis humanis invenitur. Unde dicit beatus Gregorius super moysi. Sacra scriptura omnes scientias atque doctrinas ipso locutionis sue more transcedit: quia vno eodemque sermone dum narrat gestum perdit mysterium. Hec ille.

Capitulum tertium quod omnes sensus scripture ad quattuor reducuntur.

Rursus autem scire oportet quod omnes sacre pagine sensus ad quattuor reducuntur: quod sunt litteralis: Allegoricus: Moralis: et Anagogicus. Dicit autem litteralis sensus eo quod ab ipsa littera seu ab ipsis verbis accipitur immediate eo modo quod infra dicitur. Allegoricus vero dicitur ab allegoria. Est autem allegoria tropus seu figura que dicitur vniuersum et aliud significat. Hanc vius est Virgilius cum ait. Laudate sanctos pueros sacra prora bibent. s. iponte sine carminibus et canticis vris: quia satis dixistis et carastis. Sicut saluator Iohannes. Respicite in dexteras regios: quia alibi sunt ad messum. s. populi sunt dispositi et per pinguius per fidei que creditur sunt deo congregati in horreum seu gremium ecclesie militat: ac tandem etiam triumphantis: bonis operibus succedentibus fidei. Dicit autem allegoria secundum aliquos ab allon: quod est alienum: et logos sermo. vel more dicere. Unde allegoria que a litteris loquitur dicitur. Elegantes vero in uersione interpretantur: quia sicut dicitur: alio dicitur et aliud fecit. Quia igitur ista allegoria fit rebus: et non personis: ad sensum spirituale pertinet que allegoricus dicitur. Quia autem fit personis: ad litteralem. Sed de his dicitur diffuse in sequentibus.

Moralis vero dicitur: eo quod ad instructionem morem trahat. Exemplum huius habet Iohannes. ubi dicitur: Ambulabat Iesus in galilea. Non enim volebat in iudeam ambulare. Iesus enim interpretatur saluator. et fecit moraliter eum quod se et alios querit ad eternam salutem perducere. Galilea vero interpretatur rota vel tramina gratiorum: et significat tribulationes huius mundi vel nec omnes sensus de quibus mentio fit in doctrina.

re. Sed iudea que interpretatur glorificationem: significat adulationes et applausus. Qui ergo salutem querit portus debet in galilea: que in iudeam proficisci. quia utilius est ei exprobratores quam adulationes audire.

Anagogicus autem dicitur ab anagoge seu anagogia quod idem est. Est autem anagogia sermo de supernis ac sumis rebus. Dicitur enim ab ana: quod est sursum. et goge: quod est ductio. Inde anagoge vel anagogia sursum ductio vel sursum ducens. Huius exemplum habet: et omni altior in hac dictione hierusalem: que secundum sensum litteralem significat quandam ciuitatem que fuit sedes regnata: et per salomonem dilatata et fortificata: et per Heemiaz reedificata. Sed moraliter significat animam fidelem: secundum quem sensum dicitur Esaias. I. Exurge sede hierusalem etc. Allegoricus vero significat ecclesiam militantem: secundum quem sensum dicitur Apocalypsis. xxi. Vidi ciuitatem sanctam hierusalem nouam descendentem de celo sicut speculum ornata viro suo. Anagogice vero significat ecclesiam triumphantem: secundum quem sensum dicitur Gal. iiij. Illa que sursum est hierusalem est libera: que est mater nostra. Et sicut exemplum positum est in vna dictione: ita potest poni in vna oratione. Unde cum dicitur in psalmo. Lauda hierusalem dominum: lauda deum tuum sion. Quoniam confortauit sedes portarum etc. quattuor modis exponi potest. Notandum est tamen quod cum aliquid traditur nobis de futura vita immediate per voces: iam illud non pertinet ad sensum anagogicum: sed litteralem. Cum vero per res traditur: tunc ad anagogicum pertinet. Cum igitur quattuor sint sensus: litteralis est secundum quod per voces aliquid gestum seu aliqua veritas exprimitur proprie vel metaphorice. Anagogicus vero quoniam per res significat aliquid in patria sperandum. Allegoricus vero secundum quod per res significat aliquid in noua lege credendum. Moraliter autem secundum quod per res significat aliquid operandum. Unde de hoc extant versus tales. Littera gesta docet: quid credas allegoria. Moraliter quid agas: que tendas anagogia. Ad hos quattuor sensus pertinet

De sensibus scripturarum

na sanctorum. Unde cum dicit Augustinus in libro de utilitate credendi quod scriptura que testamentum veteris vocat quadrifariam traditur. scilicet secundum historiam: secundum etymologiam: secundum analogiam: et secundum allegoriam. Tres primi sensus. scilicet historia: etymologia et analogia pertinet ad litteralem. Nam historia est (ut ipsemet Augustinus exponit) quoniam aliquid simpliciter proponit. ut Deuteronomio xxv. Si acciperit homo uxorem: et odio habuerit eam: et non inuenit gratiam ante oculos eius: propter aliquam fedtatem: scribet Israelitum repudij: et dabit in manu illius: et dimittet eam de domo sua. Etymologia autem est cum causa dicitur assignatur. sicut Barthelemy xxv. assignatur causa quare Moyses permittit libellum repudij: cum dicitur. Ad duriciam cordis vestri etc. id est ideo permittit Moyses ut possit repudiare uxores: non quia sit licitum: sed propter duriciam vestri cordis. ne malum grandius id est uxoricidium perpetraret. Analogia vero est: cum veritas vnius scripture ostendit aliam non repugnare. Sic Actuum ix. dicitur quod comites Pauli erant audientes quod vocem: neminem autem videntes. Sed in sequentibus. id est capitulo xxij. dicitur. Et qui mecum erant lumine quidem videbant: sed vocem non audiebant. Ecce repugnantia apparent: que tamen tollitur: cum subiungit Paulus. Eius qui loquebatur mecum. scilicet. audierunt quidem vocem meam cum dicerem. Domine quid me vis facere: Sed non audierunt vocem christi dicentis. Saule saule quid me persequeris: Vel certe huius exemplum habet conuenienter ad Romanos. x. ubi apostolus ostendit quod illud prophetum Esaie. Inuentus sum etc. non repugnat permissio factis patriarchis dicitur. Num quid repulit dominus populum suum: absit. Nam et ego Israelita etc. Et deinde adducit aliam scripturam per quam facte discordia. quia scilicet licet sint aliquid iudeorum repulsi: tamen reliquie saluate sunt ut patet ibi. Porro in predictis prophetis Augustinus per allegoriam tres reliquos sensus: qui sunt spirituales accipit. Sensus est parabolicus ad litteralem pertinet: ut patet. Tropologicus vero sensus idem est quod moralis. Et dicitur a tropos conuersio: quia scilicet ad conuersionem et informationem morum pertineat. Et omnibus autem in hoc capitulo dicitur talem possumus diuisionem colligere. Sensus enim sacre scripture est duplex scilicet spiritualis et litteralis. Spiritualis est triplex: scilicet Allegoricus: Anagogicus: et Moralitatis. Sed litteralis est duplex. scilicet Improprius: ut parabolicus quo per voces aliquid significat figuratiue et metaphoricè: et Proprius: quod aliquid per voces significatur proprie. Et iste. scilicet proprius est triplex. scilicet Historicus: Etymologicus: et Anagogicus. Et rursum historicus est rammultiplex quod multiplices sunt veritates que possunt littere adaptari: salua circumstantia eius: ut in sequentibus patebit.

Capitulum quartum quis sensus sit litteralis.

Ad maiorem autem predictorum evidentiam oportet diligenter discurre quod dicatur sensus litteralis. Est enim in hoc non mediocriter incertum. Quidam ergo dicunt: quod sensus litteralis est secundum quem aliqua historia narratur ad litteram. Confirmatur autem dictum suum: quia hoc videtur innuere beatus Gregorius in. iij. moralium: quod de sensu litterali loquens ait. Dum narrat gesta: prodeit mysterium. Et similiter idem habet in predictis versibus. scilicet. Littera gesta docet. Sed ista opinio est valde erronea: quia ex ea sequitur quod sola historialia in diuina scriptura haberent sensum litteralem: et consequenter doctrinam aliam seu sacramentalia: cuiusmodi sunt parabole: sapientie ecclesiastes: ecclesiasticus: et omnes epistole beati Pauli careret sensu litterali: et consequenter omnino alio sensu: cum spiritualis superlitterali fundetur. Idem etiam sequitur de omnibus libris prophetarum. Vortium autem istorum inuolutum est. Nam tamen Gregorius quod merita: per rem gestam accipitur rem veram: que so-

Tractatus

I

lum ad significandū nō est ficta: sed ē a deo vel ab aliq̄ creatura ad aliū finez affecta. Quidā hō aliq̄ dicit q̄ sensus q̄ dem litteralis ē fm̄ quē voces significāt res immediate: sed tñ nō omnis sensus litteralis ē talis. Nā sūt qdā in vī uina scriptura tradita: q̄ si accipiunt fm̄ q̄ voces immediate significāt res: sunt falsa. vt p̄tz in locutiōibz parabolicis. vtpura Dantel. viij. vbi dicit q̄ hircus caprarū ab occidente cū imperū ferebat: hñs cornu insigne inter oculos. z cōtristat cornua arctis stantis aī paludem. Hoc em̄ nunq̄ verū fuit sicut sonat verba Sed hircus ille fuit regnū grecorū. Et cornu ei⁹ fuit Alexander magnus p̄mus etusdē regni rex. Idō dicit istī q̄ oportz supaddere z dicere q̄ sens⁹ litteralis est ille quē auctor intendit: q̄ auctor intendit deus ē. Sed ista opinio q̄uis sit, cuiusdā magni viri: z tā latine q̄ hebraice docti: tñ stare n̄ p̄t. z arguo sic. Si sensus litteralis est quē intendit deus: aut ē ille quē intendit immediate per voces: aut quē intendit mediantibz rebus. Si dicas p̄mum. sic vera ē opinio quā negasti. s. q̄ ois sensus litteralis est qui immediate per voces accipit. Si hō dicas scdm̄: sic seq̄t q̄ ois sensus spūal̄ sit litteralis cū ois talis sit mediantibz rebus intendit a deo. Nō ḡ ē ista opinio vera neq̄ moriuū ei⁹ ē efficax: vt patebit. Dico ḡ q̄ sensus litteralis ē ille: quē auctor scripture intendit immediate p̄ voces: z quē intellect⁹ prudens vt sic immediate concipit. auditis vocibz dū p̄ferūtur: aut visis dū scripte legunt. Hoc at̄ ē rōne suadeo z auctoritate p̄bat. Rōne sic. Suppono ei p̄mo q̄ ois sensus sacre scripture sit l̄ralis v̄l spūalis. Secdo q̄ l̄ralis est p̄m⁹ an̄ oēs: cū fm̄ sc̄tōs sit fundamentū oīm altoz. Tūc sic. Ista opinio quā seq̄mur nō habet instantiā neq̄ falsitatem: nisi in p̄bolice traditis. Sed in talibz nō habet falsitatem. Nam prudēs audies aliquā parabolā vel fictam similitudinē: vt est p̄dicta recitata de hircō aut p̄cipit p̄mo aliqd̄ significatū p̄ tales voces p̄pe aut nō. Si p̄mū: seq̄t q̄ p̄mus conceptus seu sensus a diuina scri

ptura sumpt⁹ sit falsus. et tñ est sensus litteralis: vt p̄tz ex vtroq̄ p̄supposito. Nihil em̄ p̄pe. significatum p̄ tales voces p̄t concipi: qd̄ sit verū. Et si dicatur q̄ sensus litteralis nō est p̄m⁹ simpliciter sed inter veros: tñ non est p̄babile q̄ aliquid sit scriptura que p̄ma fronte habeat apud prudentes sensū falsū aliq̄: nullū aut verū: cū hoc videat̄ repugnare si nī p̄ter quē tradita est. Si autē scdm̄: habeo intentū. s. q̄ aliqd̄ p̄t immediate p̄ voces concipi: quod per ip̄as voces non significatur p̄pe. Unde dico q̄ auctens p̄dicta nō concipit p̄ intellectum q̄ fuerit qdā hircus vñ tñmō habens cornu in fronte: sed hoc imaginat̄ tñ. z per intellectū concipit aliqd̄ scatum p̄ ista in spectali vel saltē in generali: intelligendo q̄ talia nō sūt res sed rerum signa. Et q̄uis forte aliquis rudis tra conciperet. tamen cōter homines assueti scripturis n̄ sic conciperet aliqd̄ significatum per talia immediate. Et h̄ sufficit ad hoc q̄ talis p̄cept⁹ dicat̄ immediate sumpt⁹ a vocibz. quia. s. docet cōter immediate sic concipit per intellectum: q̄uis p̄phantasiā imaginat̄ p̄p̄a vocū significata: pura hircum vñ cor nu tñ. Probat etiā auctoritate. Nam doctor sanctus quodlib. viij. q. vij. sic dicit expresse. Et similis. j. q. j. ar. vi. rimo. Et similis idem tenet maḡ Alcode Lyra in p̄mo suo prologo sup̄ diuina scriptura. Ad mortuū aut̄ oppositē opinionis dico: q̄ p̄ voces dupliciter significat̄ aliqd̄ immediate. vno mō p̄pe: alio modo trāsumptiue seu metaphorice: si cur r̄sus fecit actū r̄idē di proprie: z metaphorice pulcritudinē seu decorem: v̄l floritionē p̄ati. Et similis hircus p̄p̄e significat̄ aial̄ brutū tale. Sz metaphorice significat̄ regnū grecorū qd̄ fuit magne lasciuie: p̄cipue i suo p̄mo rege Alexandro. Dico ḡ q̄ parabolice tradita i diuinis libris n̄ sumant̄ q̄ ad significata immediate z p̄p̄ia vocuz cōtinēt falsitatem. Dodo nullus est qui ita concipiat nisi stolidus. sicut cum dicit̄ p̄tū r̄idet: nō concipimus q̄ p̄tatum habeat os z more boiz r̄ideat: sz q̄ floribz z v̄ridat̄

De sensibus scripturarum

sate sua decoret. Ista solutione expressit
se innuit scilicet Tho. i. locis pallegatis.
Sed ista arguo sic. Si sensus pabolici
sunt loquax est: quia metaphorice pro
ces significat propter aliquam convenientiam
metaphorice significati ad proprium: sequitur
quod omnis sensus spiritualis eadem ratione
erit literalis. Sicut enim hoc nomen hieru-
salem proprie significat materiale civitatem
tem in qua Christus est realiter et corporaliter
imolatus: et in qua apostolus spiritum sanctum
ma ignis suscepit. Ita metaphorice si-
gnificat ecclesiam militantem: in qua imolatur
Christus in sacro. et triumphat. in qua scripti inebri-
antur ab ubertate divini amoris. Ad hec
respondet secundum mentem doctoris scilicet sic. Res enim
sunt dupliciter differencia. Quaedam enim sunt
vere res seu fuerunt: et producte sunt ad su-
os fines proprios: ut Ismael et Isaac filij
vere fuerunt Abrae. Quaedam vero sunt seu
fuerunt res non vere producte ad proprium finem
sed fidei. vel producte solum ad significandum
et non ad aliquem finem eius proprium. Sicut ea
quae dicitur Daniel de hircio caprarum ubi dicitur. In
primis ergo omnis sensus sumptus iuxta signifi-
ficatum secundarium vocum est sensus spiritualis:
eo quod procedat vel aliter sensus seu intelle-
ctualis conceptus: sumptus secundum propria vocum
significata: non autem in seipsis: propter oppo-
sita ratione. Sed rursus arguo quod ista non
sunt bene dicta. Nam sicut habet Mat. xxj
Christus ex bethania in hierusalem quidam ma-
ne ad predicandum proficiscens esurivit: et ac-
cessit ad arboris ficus: si forte in ea aliquid
fructus inveniret. Et tunc sicut dicitur Mat. xj
non erat tempus in quo talis arbor possit aut
deberet habere sua poma. Licet ea ple-
nam folijs et fructibus vacua invenisset
maledixit ei dicens. Nunquam ex te nasce-
tur fructus in sempiternum. Certum est autem
quod omnia ista vere et non fide gestata fuerunt:
quod fuit vera esurientia. verus accessus: vera
arbor: vera maledictio: et vera are-
factio secundum doctrinam sanctorum. Et nihilo-
minus sensus literalis non sumit hoc secundum
propria vocum significata: sed secundum secundaria.
Nam omnes scilicet et non scilicet hinc passus literaliter ex-
ponitur de synagoga iudeorum. Ad quam
Christus esurientes: seu desiderans eius salutem: fru-
ctus bonorum operum quaesiturus advenit. Sed

eam folijs et bonorum operum refertam: et fructibus bo-
norum operum vacuam inveniens maledictio-
ni subiecit: et arefacta est. id est dissipata: et
ubi que terrarum longe lateque dispersa. In
conveniente ergo dictum est quod in veris re-
bus nunquam literalis sensus penes secun-
daria significata accipiendus est. Ad hoc
dico quod argumentum procedit ex inconsidera-
tione eorum quae diximus. Licet enim ista fuerint
vere res: non tamen fuerunt ad proprios fines fa-
cte: sed solum ad significandum. Illa enim
Christi esurientes non fuit naturalis secundum Nico-
laum de Lyra. Quia et scilicet Tho. super Mat-
theum dicitur quod esurivit quoniam voluit. In sero enim
fuerat hospitatus in domo nobilissime et
divitissime matrone Marthe. Et quoniam esu-
ravit erat valde mane. Ideo esurientes illa
non fuit causata ad proprium finem esurientis: pu-
ta ut per assumptionem cibi restauraret deper-
ditum: sed ad significandum desiderium
Christi pro salute iudeorum. Similiter illa quaestio
fructuum non fuit ad proprium finem: puta ad
inveniendum: quia tempus non erat illorum fru-
ctuum: nisi forte quis dicat quod ignorabat
Christus quod non ignorabat rusticus colonus. si-
ficum ante pascha parat fructibus. Similiter
licet etiam illa maledictio et arefactio fu-
erunt ad significandum maledictionem et
dispersionem iudeorum et non arboris: quae non
erat in culpa. Non autem diximus nos in omni-
bus veris rebus literales sensum esse secundum
propria vocum significata: sed in omnibus ve-
ris et ad proprium finem productis. Secundo in re-
bus fictis: aut in veris: sed tamen solum ad si-
gnificandum factis.

Capitulum quintum de sensu al- legorico specialiter.

Rorsus expedit nobis
circa allegoricum sensum specia-
liter insistere: ut plenius agnos-
cat. Est enim de heresia non par-
va quaestio plerumque. Sciendum est ergo quod alle-
goria de qua supra diximus quod est figura quae
aliud dicit et aliud significat: in multas
species dividitur. Ex quibus septem eminentes:
quae sunt Fronta: Antiphrasis: Enigma:
Charietismos: Paremia: Sarcosmos et

Tractatus

I

Antismos. Fronta est figura p contra-
 riu ostendens qd conat. i. qd appetit z de/
 siderat. vt cu qs sic laudat vt vitupare
 itelligat. ex p bis qd laude significans
 sed ex circumstantijs vitupationem. sicut
 Dar. xv. dicebat chio. Ave rex iudeo/
 ru. Et dr ab iron qd est p rariu: z ono/
 ma: qd est nomen seu nota metis. Facit
 ei pnunciatione metri p rariu. Ul fz ali/
 os dr ab iron: qd est elevatio: eo q cu q/
 da vocis elevatione fiat. Un et a Tuly/
 lio dr exclamatio. Antiphrasis at e ser/
 mo ecotrario intelligend: sic lucus a lu/
 cedo dr: cu sit tenebrosus. z parce a par/
 cedo q nulli parcat. z manes qst mi/
 res: cu sint terribiles. Et differt ab tro/
 nia fz aliqs: qz fit i vnica dictione: sic tro/
 nia i ozon e: fm alios po: qz ironia sola p
 nunciatioe indicat qd eupit intelligi: vt
 cu male ageri dr: bene operaris. Anti/
 phrasis aut n pnunciatione: sed vocep/
 nunciatis feat p rariu. Nam copont
 tur ex anti quod e p rari: z phrasis locu/
 tio. Enigma po e obscura snia p ocul/
 tam rez similitudine. sic dixit Sanfon
 Judic. xliij. de comedente. i. leone: exi/
 uit cibi. i. fauus mellis: in leonis ore p
 ei morte ab apto cogest. Itē enigma
 e: cu dicit: mater me genuit: eadez mor/
 gignit ex me: cum significet aqua i gla/
 ciam puerit: z rursus ex eade effluere.
 Dicit at fm aliqs ab e. quod est exera:
 z nigmos: quod est liquidu seu manife/
 stu eo q enigma sit qd immanifestu: seu n
 patens: nisi difficulter. Sedz alios aut
 dr ab en qd e in: z nigma quod est ima/
 go: quasi snia in imagine seu obscurita/
 te posita. Sed Echaritimos e tropus
 seu figura quo dura z aspera dictu gra/
 ti z miti pferunt. sic cu alique z spuri/
 um z filium sacerdotis asserere volentes
 dicim: hic est de stirpe Aaron. Et sicut
 Gen. xlix. cum Jacob serussit p sna di/
 lecta Rachel septem annis. et nocte p/
 dolum dormisset cum Lia: dixit socero
 Quare imposuisti mihi: id e qre me de/
 cepisti. Un lenissimo pbo grauissima
 qua patiebat expellit iniuriam. Et dr a
 ebaris qd est gra: z mos moris: qst gra/
 stiosus mos z vrbantat plen. Paroc

mia at est accōmodatū reb: tēporib: q
 puerbiū. Reb: qdē vt Act. ix. Dux est
 tibi p rra stimulu: calcitrare. i. fortiori
 te resistere. Tempozib: po: vt lupus est
 in fabula. i. tace. Unde dicit: Lupus est
 in fabula: cum qs in media locutioe ta/
 cer. Sicut em dicit b rūs Amb. in hexa/
 meron. Lupus si po: hominē viderit: vo/
 cem aufert. Huius rōne assignat qdam
 naturales: eo q lupus tanqz animal vne
 nosum acrem inficit: qui attrahit ab ho/
 mine ad vocales arterias igredit z for/
 mande vocis virtutem eripit. Qz si ho/
 mo po: viderit lupum: naturalit p rra
 tur adeo vt inficit nequeat. Hic tropus
 adeo late p ruz vt liber Salomonis que
 nos parabolas appellam: apd grecos
 ex eo nomē sumat. Et dicitur fm aliqs
 parocinia: scribētes a para qd est iuxta
 z ciniū qd est modul: seu cant: qst accō/
 modatū puerbiluz fm res vel tēpora: eo
 mō quo bene z accōmodate loqntes cō/
 sueuimus dicere bene cecidisse. Sed rā/
 men cum sit dicitio greca: z scribat part/
 mia quod interpretat puerbiū: talem res/
 uera nō recipit erymologiam. Sarcos/
 mos aut est irrūto plena odio: atqz ho/
 stilis: auxiliāte mō dicendi significata.
 pōt etiā interpretari locus cū amaritudi/
 ne: vt Dar. xxiij. Alios saluos fecit: sel/
 psum nō pōt saluum facere. Si rex Isra/
 el est zē. Dicit autē fm qsdam a sarcon
 qd est corrosio: z mos moris: quasi mos
 corrosiuus. Porro Antismos est figu/
 ra qd qd faceta vrbantate expellit: vt cū
 dixit Saul. j. Regū. xx. Fili mulier: vl
 tro vtrū rapiētis. i. fili meretricis. Et si/
 mliter cū vulgo dicit: sicut mulieris bas/
 siate. Et dr ab antos qd est flos: z mos
 Inde antismos tropus floride seu vrbā/
 ne p ruti. Cum igit multe z varie sint
 allegorice spēs: optet rursus sciri q tri/
 bus modis allegorice significat fm ve/
 nerabile Bedā. i. reb: tm. p bis tm. z re/
 bus ac p bis siml. Exēplū pmi habet in
 duobz filijs Abrae: per qs iuxta doctri/
 nam apostoli ad Gal. iij. duo testamē/
 ta. i. ver: z nouū allegorice significant
 Exēplū po secundi Esa. xj. vbi dicit
 Egrediet p pga de radice Jesse: z flos de

De sensibus scripturarum

radice ei⁹ ascēder. Et sicut Joā. iij. Re-
spicite regiones etc. Exemplū hō tertij
habes i chri venditōe: q̄ significat factū
in venditōe Joseph Gen. xxxvij. et ver-
bis i Sach. xj. vbi dicit. Appenderūt mer-
cedē meā triginta argenteis. Cū ḡ dicim⁹
sensū diuine scripture allegoricū dici ad
allegoria: nō loquimur de allegoria fa-
cta p̄ h̄ba immediate. Talis ei in oi sua
specie p̄tinet ad sensū litteralē: siue illo
mō significet aliqd̄ historialit̄ gestū: si-
ue p̄tinet ad fidē v̄l mores: aut ad fru-
ram felicitatē. Sed r̄c p̄ allegoria in-
relligim⁹ eā q̄ fit reb̄ t̄m̄ immediate. Et
sic p̄t̄ q̄s sensus sit dicendus allegori-
cus. Quia hō sens⁹ moralis et anagogi-
cus n̄ h̄nt spectales difficultates: de his
nihil specialit̄ dicendū putam⁹.

Cap. sextū q̄ in eadez littera sūt plures sensus litterales.

Distat vidimus quot et
qui sūt diuine scripture sensus
restat vna difficultas enucle-
anda: An. s. diuina scriptura sub
eadem littera continere possit multos se-
sus litterales historicos. De hoc em̄ vi-
ri magni nonnunq̄ dissentiūt. Et om̄i-
s alij: etiā eorum qui sequunt̄ doctri-
nā sancti Tho. q̄dam tenent p̄tē affir-
matiuā. q̄dā hō negatiuā. Et sc̄dam
tenentes p̄tē mouent ex v̄bis eiusdez
sancti Tho. Nam ip̄e in p̄ma p̄e. q. j. ar.
vi. querit: vtr̄ sacra doctria sub vna lit-
tera habeat plures sensus. s. litteralem:
allegoricū etc. Et primo loco arguit
q̄ non sic. Multiplicitas inquit sensuū
in vna scriptura parit cōfusiōē et dece-
ptiōē. et tollit arguendū firmitatē. Vñ
ex multiplicib⁹ p̄positiōib⁹ non p̄cedit
argumentatio: sed s̄m hoc alique falla-
cie assignant. Sacra autē scriptura debet
ēē efficac̄ ad ostendendū veritatē absq̄
omni fallacia. Nō ergo debet in ea sub
vna littera plures sensus tradi. Ecce ar-
gumētū sancti Tho. Sequit̄ r̄sō eiusde
Ad p̄mū inq̄ dicendū q̄ multiplicitas
hōz sensuū non facit equiuocari deoz aut

aliā sp̄m multiplicitatē: q̄ sens⁹ iste n̄
multiplicans p̄t̄ h̄ q̄ vna vox multa si-
gnificet. sed q̄ ip̄e res significare p̄ vo-
ces aliaz rez possunt ēē signa. Et ita et
nulla p̄fusio sequit̄ in sacra scriptura cū
oēs sensus fundent̄ sup̄ vñū. Litteralē. ex q̄
solo p̄t̄ trahi argumētū. Hec s. Tho. i
forma. Ex q̄b⁹ arguit̄ q̄dā sic. Si sen-
sus multiplicarent̄ in scriptura ex hoc q̄
vna vox multa significat in diuina scri-
ptura eēt aliq̄ multiplicitas. Sed si sub
eadē l̄ra sūt plures sensus litterales histo-
rici: h̄ ē q̄ vna vox multa significat: q̄ si
ita est: i diuina scriptura eēt multiplicitas:
q̄d est impossibile. S; ista optiō susti-
neri n̄ p̄t̄ et motiuū etiā ē inefficax vt pa-
tebit. Primū. s. q̄ hec optiō sit inanis:
patet rōe sup̄ inducta q̄ ad illa p̄ba. ego
ero illi in p̄tē. Nā ab oib⁹ expositōib⁹
bus exponit̄ ad l̄ram d̄ Salomone. Et
ap̄ls ad Hebr̄eos. j. ad l̄ram de ch̄io il-
la verba allegat. Patet et̄ auctoritate.
Nā ip̄e doctor scrius p̄ma p̄e vbi supra
in corpe ar. et sūt v̄gia et̄ p̄ba sic dicit.
Quia hō sensus litteralis ē ille quē in-
tēdit̄ autor. Autor autē sacre scripture
de⁹ est. q̄ oia simul suo intellectu cōphē-
dit. nō ē incōueniēs: vt Aug. dicit. xij.
confessio. si ēt s̄m litteralem sensum in
vna littera sacre scripture plures sūt sen-
sus. Hec ille in forma. Itē in q̄ntib⁹ de
po. di. q. iij. ar. j. loquens de sensu litte-
rali ait. Disputas que potest diuine scri-
pture adaptari salua circūstantia litte-
re est sensus ei⁹. Et q̄ infert q̄ cū doctri-
nes scrie exponēdo p̄mū caplm̄ Genesis
in duos sensus diuidant̄: q̄libet illoz ē
sensus diuine scripture. Et clarū est q̄
loquit̄ de litterali: vt p̄t̄ intuenti. Idē
autē sentit Aug. xij. p̄fess. et̄ Alco. d̄ Ly-
ra. et Paulus burgēsis: et multi alij solē-
nes doctores. Dico ḡ q̄ multos sensus
potest diuina scriptura sub eadē l̄ra ha-
bere litterales: nec tamē aliq̄s eoz p̄t̄
ēē falsus: q̄ ille sensus ē litteralis: quē
deus immediate per voces intēdit̄ signi-
ficare. Potest autē de⁹ simu⁹ mu-
ltas veritates intēdere: nō autē al-
quā falsitatē. Ad motiuū autem alterius opti-
onis n̄. urus p̄mitto q̄dā. Sciendūz

Tractatus

I

ergo est: q̄ aliō est equuocatio. ⁊ aliō fallacia seu deceptio s̄ equuocatio. Et s̄t aliō est multiplicitas: ⁊ aliud fallacia s̄m multiplicitate. Ubique em̄ ē fallacia equuocatiōis est etiā equuocatio: nō ar̄ ecōuerso. Exēpli gr̄a Ista dicitur canis dicitur equuoca: quia mlt̄a s̄cat s̄ rōnes diuersas. I. canē terrestrē: mariniū ⁊ celestē. Si ḡ s̄tat tale argumētū. Ois canis p̄t latrare: celeste sidus ē canis. ḡ celeste sidus p̄t latrare. Si q̄s nesciat argumētū dissoluere: erit hic fallacia equuocatiōis: ⁊ et equuocatio. Si p̄o arguat sic. ois canis ē substantia ergo celeste sidus ē substantia: erit q̄dē hic equuocatio: nō aut̄ fallacia equuocatiōis: eo q̄ oēs p̄positiōes s̄nt vere in omni suo sensu. Licet aut̄ in diuina scriptura nulla possit esse fallacia: p̄t t̄n̄ in ea esse equuocatio: cū mlt̄e dicitōes equiuoce v̄ analogice i ea ponant̄: vt patet legenti sacros codices. Ex multiplicitate ergo sensus literalis et sp̄ualis: neq̄ deceptio seu fallacia: neq̄ multiplicitas accessit in diuina scriptura: vt testatur s̄ctus Tho. vbi ab aduersarijs allegat̄. Sed ex multiplicitate sensuū literalium sequit̄ q̄dē multiplicitas: pura equuocatio. s̄z nō sequit̄ aliqua fallacia: q̄ oēs p̄positiōes sacre scripture in omni sensu quē possunt habere vere s̄nt. Nihil em̄ ē sensus scripture literalis nisi sit v̄z et adaptabile littere: salua eius circūstantia. Ex his aut̄ p̄z solutio argumenti. Dico em̄ q̄ illud quod t̄bi infer̄. s̄ q̄ i diuina scriptura est multiplicitas: nō ē im̄ possibile: vt isti credūt: sed ē v̄z q̄uis in ea nō sit deceptio ex multiplicitate: vt dictū est. Est querat̄ quomō sit ista multiplicitas: Dico q̄ trib̄ mōis eē p̄: vt occurr̄t ad presens. Vno mō p̄ dicitōne mere equuocā. Alio modo p̄ analogiam. ⁊ Tertio modo ex eo q̄ p̄t̄um significatū vni⁹ vocis est figura ⁊ imago (vt ita dicā) alteri⁹ rei. sicut Salomon fuit exp̄ssa figura ch̄i. Tūc em̄ licet q̄ de tali dicunt̄ vt res est. de nullo alio intelligant̄ nisi sp̄ualiter: t̄n̄ q̄ dicitur de figura vt figura est: immediate intelligunt̄ dici de figurato etiā littera

liter. Sed tamē isto tertio modo n̄ causat̄ sensus mere literalis s̄z aliquos.

Ad intellectū aut̄ horum sciendum est: q̄ quando aliq̄s fuit figura alteri⁹ puta Salomon ch̄i: tripliciter p̄t conōsiderari. Vno modo solū inq̄ntū est figura. Alio modo inq̄ntū est q̄dā res i se p̄s̄et solū. Tertio modo inq̄ntū est q̄dā res ⁊ figura alteri⁹. Que ḡ dicunt̄ de Salomone p̄mo modo. I. solū inq̄ntū est figura ch̄i: verificant̄ solū de ch̄o: vt Ps. lxxj. d̄. Et dominabit̄ a mari vsq̄ ad mare: ⁊ a flumie vsq̄ ad terminos orbiteray. Ista ei Salomon de q̄ dicunt̄ p̄s̄et non possunt. Que p̄o dicunt̄ de eo solum vt q̄dam res fuit: conueniunt ei solū: ⁊ nō ch̄o: sic q̄ fecit templum idolor. iij. Reg. xj. Que p̄o dicunt̄ de eo vtroq̄ modo: verificant̄ de vtroq̄ sed ver⁹ ⁊ p̄ncipaliter de ch̄o. sicut ē illud Ego ero eī patrem: ⁊ ip̄e erit mibi in filiū. j. Paral. xx. ⁊ j. Regū. vij. His aut̄ trib̄ modis potest aliquid dici de q̄cunq̄ imagine. Unde de cruce dicit̄ q̄ ē redēptio mudi: q̄ ad p̄mū. ⁊ q̄ est lignū quo ad sc̄dm. ⁊ q̄ est aliq̄d: q̄ ad tertiuū. Arguit̄ autem contra ista que dicta s̄nt sic. Nam licet ex multiplicitate sensuū literalium in diuina scriptura non sequat̄ fallacia vel deceptio: sequit̄ tamē q̄ sp̄a sit inefficax ad arguendū quādo habet plures tales sensus. q̄ arguere ab ip̄o textu ad aliq̄ē illor̄ sensuū: erit arguere a tota disiunctiua ad vnā p̄t̄ eius de terminatā: quod s̄m regulas dialectice repurat̄ illicitū. Ad hoc videtur q̄ licet a solo sensu literali sumat̄ efficac̄ argumētū: nō t̄n̄ ab omni sensu literali: neq̄ q̄ ad omnē literalē sensuū sumit̄ argumētū efficac̄: sed solū ab illo sensu: ⁊ ad illum sensum qui euidenter cōstat aut constare p̄t q̄ per voces exp̄mat̄ immediate: p̄t̄e vel figuratiue. Ad maiore tamē hor̄ euidentia sciendum est: q̄ q̄n̄ sub eodem textu tradunt̄ sens⁹ diuersi: vt tradunt̄ sancti quo ad p̄mū ca. libri Geneseos: si h̄mōi sensus diuersi in alio quo concordant: potest sumi inde argumētū efficac̄: saltē in hoc in quo cōcordant. Exemplū hui⁹ habet̄ Dan. ix. in

De sensibus scripturarum

computatōe. lxx. hebdomadarum: ubi lz ex
positores tā latini q̄ hebrei diuersimo
de se habeāt q̄ ad terminū i q̄ hebdoma
de incipit: et q̄ ad p̄gressus cōputatōis
q̄: tamē fm omnes termin⁹ earū vltimus
tam diu transit i p̄teritū: ideo ex ipsa
auctoritate argumentū efficitur sumit ad
cludendū q̄ tā diu chis aduenit. Ex q̄
bus sequit̄ q̄ cū sensus lralis sacre pagi
ne in q̄busdā locis nō sit idē apud omnes
ideo pōt cōtingere: q̄ ex aliq̄ sensu: lrali
posset sumi argumētū validū cōtra q̄s
dā: puta p̄tra tenētes eundē sensum lit
teralē: nō aut̄ p̄tra alios nō tenētes illū
nisi q̄n̄ voces ita illū p̄tendūt q̄ rōnabi
liter negari nō pōt. Ita aut̄ diuersitas
sepe p̄tingit inter nos et infideles. Sūt
em̄ q̄dā scripture textus quoz sensus q̄
est verus et literalis ap̄ catholicos nō
sufficit vt ex eo sumat̄ validū argumen
tū p̄tra infideles seu hereticos. Talis
est ille textus psalmiste. Verbo dñi celi
firmati sunt. Sensus em̄ verus et lralis
ap̄ catholicos est: q̄ x̄bo dñi. i. filio pa
tris celi sunt firmati. Vñ et Joan. j. v̄.
Et x̄bū erat apud deū. Et ifra. Via p̄
sp̄m sc̄z verbū facta sunt. Sz ex p̄dicto
textu infideles nullā realē distinctōez in
diuinis admittētes: sz oēm mltitudinē
psonaz negātes: quinci nō p̄t. Dicūt
em̄ q̄ loq̄t̄ p̄pheta more hūano: sic cū de
mandato altēi⁹ dñi aliqua fiunt: dicūt
q̄ sunt verbo et facta. Sumit tamē ex
h̄mōi textu argumētū validū apud fide
les: q̄ distinctōne diuinaz psonaz i di
uinitis admittūt. Et s̄lt̄ forte argumēta
bať ap̄lus ad Hebreos fideles ex sensu
quē ip̄i admittēbāt. Est tñ aliq̄s sensus
diuine scripture vbiq̄ aut̄ fere vbiq̄: q̄
ita patēter ē lralis: q̄ negari nisi p̄terui
endo nō pōt. Et ex tali sumit argumen
tū apud oēs admittētes textū. Et talit̄
arguere nō est arguere a tota distiucti
ua ad alterā p̄tē: cū nō accipiat̄ text⁹ vt
cōis duob⁹ sensibus: sed vt limitat⁹ ad
ynū. Quādo aut̄ textus accipit̄ vt cōis
plurib⁹ sensib⁹: q̄z q̄libet supponit̄ ver⁹
tunc text⁹ nō tenet locū distinctiue vir
tualis: sz copulatiue: a qua ad singulas
partes est p̄sequētia bona.

An quilibet scripture textus
fm quattuor sensus exponatur
Capitulum vij.

Dicit p̄missa videre
restat: an q̄libet passus diuine
scripture possit fm oēs quattuor
p̄dictos sensus exponi vlt nō.
Ad intellectū aut̄ istī⁹ difficultatē sciendū
est ex doctrina seti doctorū vbi sup̄. q̄ istī
quattuor sensus sic accipiēdi sūt. Dicitū ei
est: q̄ p̄tea istī sens⁹ multiplicant. q̄ de⁹
nō solū p̄t fecere vocib⁹ vt hoies: sz etiā
reb⁹: eo mō q̄ p̄phete mltosctēs actib⁹ su
is futura p̄dixerūt. Sensus q̄ lralis vt
dicitū ē: ille ē quē de⁹ intēdit imēdiare p̄
voces significare. Vñ ē ille: quē prudēs
vt prudēs seu recte accipit̄ ex ip̄is vocib⁹
bus imēdiare. Alij p̄o sic accipiēdi sūt.
Sensus em̄ sp̄ual vt dicitū ē: consistit i h̄:
q̄ q̄dā res p̄ alias exp̄munt. Ideo aut̄
talis sensus sp̄ualis dicit̄: q̄ figurari p̄sue
uit iuisibilib⁹ et sp̄ualib⁹ ascribi: sic figu
rare cōuenit visibilib⁹ et corporeis: fm
br̄m Dionysii. Veritas aut̄ quā deus
nobis sic manifestat. s. p̄ rez figuras ad
duo ordinat. s. ad recte credēdū: et recte
opandū. Si q̄ ad recte opandū ordinat̄
sic ē sens⁹ moral: q̄ alto noie tropologi
cus appellat̄. Si p̄o ordinat̄ ad recte cre
dēdū op̄ez distinguere fm ordinē credē
bilitū. Sic ei dicit̄ b. Dionysii. iij. c. d. c. e.
le. hierar. stat⁹ ecclie militat̄: medi⁹ est
inf̄ statū synagoge et statū ecclie trium
phāt̄. Vñ ver⁹ testamētū fuit figura
nouī: et nouū s̄lt̄ et ver⁹ s̄lt̄ figura celestū
Sensus q̄ ordinat⁹ ad recte credēdū:
fundat⁹ i illa figuratiōe q̄ ver⁹ testamē
tū figura ē nouī: dicit̄ allegoric⁹: q̄ alto no
mine tropic⁹ appellat̄. Sz fundat⁹ i ff
guratiōe reliq̄ dicit̄ anagogic⁹. Nec ea q̄
h̄ dicunt̄ repugnāt dicit̄ q̄b⁹ assertim⁹:
q̄ anagogia docet sperāda. Nā ea q̄ de
futura vita credim⁹: etiā nos q̄n̄q̄ vsu
ros sp̄am⁹. Cū q̄ q̄rit: an q̄libet passus
diuine scripture oib⁹ p̄dictis sensib⁹ expo
neri: dicit̄: q̄ nō. Dicit̄ ei Aug
gu. ij. sup̄ Gen. q̄ in quibusdā solus sen
sus literalis est q̄rendus. Hoc aut̄ ma
nifeste p̄t. Sūt em̄ mlti in lib⁹: cano
b

mens tam veteris quam noui testamenti: quod si
 lū hūc habet sensum: ut sūt duo p̄cepta
 charitatis i q̄b̄ tota lex pendet et p̄be ut
 d̄s Math. xxiij. Et sic em̄ i illis duobus p̄
 ceptis. s. Diliges d̄m̄ deū tuū ex toto
 cor. tuo. et p̄ximū tuū sic teip̄m: m̄lta cō
 tinent expositiōe digna: ita de obiecto
 charitatis: q̄ d̄ actu et ordine et? oia em̄ il
 la ad sensus p̄tinet litterales. Nō em̄ per
 hāc rē: p̄ximū v̄l diliges: alie itez figu
 rant: Et idē ē cōis de alijs p̄ceptis: deca
 logi. In euāgelio et ita m̄lta tradunt h̄
 solo sensu expositibilia: quē admodum sūt
 tradita p̄ modum p̄cepti. ut Joā. xliij.
 Creditis i deū: et i me credere. Vel p̄ mo
 dū p̄sily: ut Math. xix. Si vis p̄fectus
 esse: vade et vende oia q̄ habes et da pau
 perib̄. Sicut cū Luc. viij. chris iterprat
 parabola suā dicens: semen est s̄bū d̄c̄i.
 manifestū est q̄ illa p̄ba iterpratiua nō
 est necesse h̄re alios sensus sp̄uales cum
 sp̄amer iterpratio sit expositiua p̄cedē
 ris pabole. Cū h̄is tñ stat q̄ illa pabola
 forte m̄ltos habeat sensus l̄rales: s̄m q̄
 semē p̄t significare m̄lta. Idē etiā est
 de epl̄is b̄ri Pauli vbiq̄ vel q̄t: q̄ sc̄z
 vnicū habet sensū. Sic q̄ p̄z r̄n̄sio ad q̄
 sitū. In doctoz sc̄r̄is q̄libe. vij. vbi sup̄
 sic p̄cludit h̄ dubiū et d̄c̄. Sacra sc̄p̄ru
 ra q̄nq̄ exponēda est ist̄: q̄tuor sensib̄
 q̄nq̄ trib̄: q̄nq̄ duobus: q̄nq̄ vno tñ.
 In ea q̄ s̄m l̄ralē sensū ad facta veteris
 testamēti spectat: possent q̄tuor sensib̄
 exponi. Sicut ea q̄ ad l̄ram de ch̄o capi
 te d̄c̄it: possent exponi l̄ralit̄ d̄ ch̄i ge
 stis: et allegorice referēdo ea ad et̄ cor
 pus mysticū: et moraliter referēdo ea ad
 mores n̄ros q̄ s̄m eū reglar̄i d̄nt: et ana
 gogice inq̄ntū i t̄po ch̄o ē nob̄ iter gl̄ie
 demonstratū. Illa aut̄ q̄ l̄ralit̄ de eccl̄ia
 dicunt: possunt exponi moralit̄ et anago
 gice: nō aut̄ allegorice: nisi forte s̄z q̄ ge
 sta p̄m̄strue eccl̄ie exponūt d̄ futuro sta
 tu eccl̄ie p̄nt̄. Que s̄o s̄m l̄ram dicunt:
 moralit̄ nō p̄sueuerūt exponi: nisi ana
 gogice. Et illa q̄ s̄m sensum l̄ralem p̄t̄
 nent ad statū gl̄ie. nullo alio sensu p̄sue
 uerūt exponi. Hec sc̄r̄us Thomas: ex q̄
 bus multa patēt ad p̄positū. Et vlt̄er
 etiā pater quō omnia que immediate

per voces tradunt ad sensus litteralem
 p̄tinet siue ad mores: siue ad fidē: siue
 ad sp̄em p̄tineant.

De dignitate sensus litteralis.
 Capitulum. viij.

Queritur autē cum
 multi sint eiusdē littere sen
 sus. vtrū litteralis sit inter
 omnes p̄stantior? Arguit̄
 em̄ q̄ nō. Primo sic. Nam sensus q̄ occi
 dit non est dignior viuificāre. sed sen
 sus litteralis occidit cū sit fundatus in
 littera q̄ occidit. ij. Cor. iij. sp̄ualis aut̄
 viuificat: q̄ fundat sup̄ sp̄uali signifi
 catiōe. In t̄bi subdit. Sp̄s aut̄ vsut̄
 ficat. Secūdo ille sensus ē dignior p̄ quē
 habem̄ doctrinā digniorē: ut d̄ se p̄z.
 sed sensus sp̄ualis est h̄mōt. Nā p̄ sensū
 litteralē habem̄ gesta. p̄ allegoricū aut̄
 habem̄ ea que p̄tinent ad fidē: p̄ ana
 gogicū speranda que ad sp̄em: et p̄ mod
 ralem agenda q̄ ad charitatē sicut p̄tinet
 Tertio finis nobilitat̄ est h̄is q̄ sūt ad fi
 nem. sed sp̄ualis sensus finis est l̄ralis
 qui est fundamētū sp̄itualis. Quarto
 ille sensus in quo alq̄ falsitas reperit̄ n̄
 est dignior eo qui oīno est sine falsitate.
 sed i sensu litterali alq̄ inuenit̄ falsitas
 puta q̄ de localiter moueat descendē
 do ad vidēdū turrim et. Gen. xi. nō aut̄
 in sp̄uali. Quinto illa que sunt interiora
 sunt digniora tam i sp̄itualib̄ q̄ i rē
 poralib̄. In corporalib̄ em̄ interiora sūt
 in quib̄ p̄ncipaliter p̄sistit animalū vt
 ta: ut cor. Et similiter in sp̄itualib̄ in
 teriora sūt digniora. ut pater de arca fe
 deris domini Exod. xl. vbi d̄c̄it: q̄ ip̄a
 fuit in sancta sanctorū: alia aut̄ maḡ vel
 min⁹ appropinquabant s̄m ordinē sc̄ritas
 tis. Similiter in sacramentis eccl̄ie in
 uisibils gratia que interi⁹ dat: digni⁹
 or ē visibils forma q̄ est q̄d exteri⁹. Sen
 sus aut̄ litteralis d̄ esse script⁹ extra l̄s
 brū: et sp̄itualis intus: ut patz Apoc.
 v. vbi d̄c̄it. Vidi librum scriptū intus
 et foris: s̄m expositores. Sexto: huma
 na noticiā cōmuniter procedit a minus

De sensibus scripturarum

perfectus ad perfectiora. In studio autem scripturae incipit a sensu literalis. Septimo. Ille sensus est dignior qui supplet defectum alterius. scilicet talis est spiritualis aliquando respectu literalis. Nam dicit Gregorius in mora. Cum ordo historie deficiat sese nobis intellectus mysticus quasi apertis ianuis ostendit: ac si patens clamet. Quia ratione litterere defecisse cognoscitur: restat ut ad spiritualem sensum sine dubitatione redeatis. In peritiam arguitur: quia propter quod unumquodque et illud magis est primo posterius. Sed sensus spiritualis non est honorabilis nisi ratione aliter litteralis cui concordat. Nam si nulli litterali concordat: reprobat. ut ex dictis patet. Igitur litteralis in omni est dignissimus. Respondeo. Istam questionem bene disputat dominus Paulus Burgensis in additamentis suis ad Nicolaum de Lyra super Genesim. bene etiam determinat. Ex eius ergo doctrina sciendum est: quod sacra doctrina una existens speculativa est et practica. Quandoque de ea ut est speculativa: dico quod sensus litteralis et spiritualis possunt dupliciter comparari. Uno modo universalliter respectu totius scripture in communi. Alio modo particulariter: secundum particularia loca scripture. Sic comparantur primo modo: sic uno modo preminet sensus literalis: et alio modo spiritualis et literalis sunt equalis dignitatis. Nam sicut dicit Aristoteles. i. de anima. una scientia loquendo de speculativa/est dignior alia. vel ratione materie de qua tractat: vel ratione sue certitudinis. Unde dicit philosophus in. xi. de animalibus: quod minimum quod potest haberi de cognitione rerum altissimam: de considerabili est quod certissima cognitio quam habet de minimis rebus: puta quod duo et tria sunt quatuor. Itaque si universalliter isti sensus comparantur: sunt equalis. Item ad dignitatem materie de qua agitur. De eodem enim agitur secundum unumquodque sensum: scilicet de deo et de creaturis secundum quod in deum referunt. Quantum vero ad certitudinem: sic dignior est literalis. quia ab eius certitudine dependet aliorum sensuum certitudo. Unde dicit Augustinus de doctrina christiana. Nihil est quod occulte in aliquo loco sacre scripture traditur. quod non alibi manifeste exponatur. Unde et secundum semper Thomam. ubi dicit. Spiritualis expositio semper ab

aliquo literalis debet habere fundamentum. Si vero comparantur particulariter: sic clarior et apertior est quod plerumque spiritualis littere: rationale dignitate vincit materie subiecte: sicut cum legitur de Abraham Genesim. xxj. quod duos filios habuit: quod ut dicitur est super exponitur ab Apolo Gal. liij. Allegorice de duobus testamentis. Patet enim quod sensus allegorice ibi dignior est historiali. Si ergo loquamur de sacra scriptura secundum quod comprehendit sub se practica scientia: sic etiam illi sensus possunt comparari universalliter et particulariter. est quidem universalliter secundum quod comparatio: eiusdem dignitatis sunt uterque. Illa enim scientia practica vel etiam ars dignior est que ad ulteriores fines ordinatur. sicut civilis dignior est militari. j. Ethicorum. eo quod prima habeat pro fine bonum civitatis: secunda pro bonum exercitus. Costat autem quod finis ultimus totius sacre doctrine: ut est practica: est unus et idem secundum unumquodque sensum: eterna: scilicet felicitas. Si autem comparantur secundo modo: sic dico quod in quibusdam locis sensus spiritualis est dignior tanquam propinquior ultio fini. ut patet in multis preceptis ceremonialibus. sicut cum dicitur Deuteronomio. xxv. Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas. Quod exponitur ab Apostolo Corinth. ii. spiritualiter de predicatore: qui ostendit quod sensus litteralis modice sit utilitatis in hoc passu: dicitur. Nunquid de bobus cura est deo: quod dicitur. Non habet deus tales curam de bobus ut propter eos daret legem homini qui est boue dignior. Sed sicut subiungit apostolus propter nos utique dicitur. Sunt tamen multe alie consideraciones: secundum quas sensus litteralis preminet spiritualibus: quarum una est ex parte extensionis: quia scilicet quilibet particula scripture habet sensum literalem: non autem spiritualis. ut patet ex dictis. Alia vero est ex parte universalitatis: seu communitatis. Nam sensus literalis est communior: quia omnis percipiens spiritalem percipit necessario litteralem: sed non e converso. Unde nullus est adeo rudis quoniam ex literalis sensu fructum possit reportare. Intra illud Augustinus de sententia. Doctrina inquit applica est rationalibus atque vitalibus ut per capacitatem virtutum neminem suum relinquit exortem: siue ei sint put siue

magni: habet in ea vñ alant z vnde fact em dicit bñs Dionysius. j. cap. celest
 ent. Hec ille. Ad argumēta autē facta hierar. Debilitas nostre cognitiōis rā
 Respondet. Et ad pñmū qdem dico. q ta est q diuina intelligere non pōr: nū
 ap̄ls nō intelligit p̄ lram sensum lrale: varietate sacroz velaminū circūuelata
 neq; p̄ spm̄ sensum spūalem. sed p̄ lram sint. Secūdo p̄pter vtilitatē. vt scz ru
 intelligit legē Moyſi: q̄ data fuit i lris des q̄ nō possunt diuina etiā velata ca
 teris sc̄ptis: in tablis decalogi: z libris piūt sub talib; corporalū similitudinib;
 Moyſi. Dicit autē hec lex occidere oc/ bus doceant. In saluator Darr. xij.
 casionalit̄ in q̄tū factebat pcti noticiā: post q̄ p̄p̄uit similitudinē dicens. Er̄ q̄
 ex qua noticiā occasionalit̄ augebat pec sentinat zc. ait discipulis ad prem. Glo
 catuz ex noticiā hūana. Altimur em̄ in bis datū est nosse mysteriū regni dī: ce
 veterū semp: nō autē dabat grām. q; sa/ terz autē in pabolis. Hec tñ in talib; est
 crāmēta veterz legis nō cōferebat gra falitas. q; lralis sensus nō est is quē vo
 tiā. Et ideo dicit q; lra occidit. Per spi ces p̄p̄ie exp̄munt: sed quē metaphoriz
 ritū autē intelligit legē nouā datā in spi ce. Lū em̄ dicit d̄s descendere ad vidē
 ritūsc̄to in forma ignis: z inuisibilr in dum: non est sensus lralis: q; tanq; ma
 cordib; hoim. iuxta p̄phiaz Hier. xxxj. gnus qdam dñs vadat spaciariū passim
 Dabo inq; legē meā in viscerib; eoz: z sed sensus est: q; d̄s ad modū hois sic fa
 in cordib; eoz scribā eaz. Hec lex dicit cidentis se habeat. Et nota q; qñ diu
 viuificare. q; est lex gracie sanātis vul na sc̄ptura altq̄d pabolice de dō tradit
 nera pctōz. Sacramēta em̄ noue legis vtil̄ sc̄pturā in dicit sc̄pturaz viltū: z mag
 sūt causa gr̄e. Ad sc̄dm autē dico: q; in distantū a deo. vt scz credat q; sensus
 argumēto assumit vñū falsuz. s. q; p sen sc̄pture sit ille quē voces p̄p̄ie exp̄munt.
 sum lralem non tradant nobis credēda Et idē credo in q̄libet pabola: q; scz sem
 z spanda: z agenda: sed solū gesta. imo per diuina sc̄ptura vtil̄: aut talib; ver
 dico q; per illū tradunt gesta. vt p̄tz de bis: aut tali similitudinē: q; anim? cuiuslib;
 se. Et similt̄ gerēda seu faciēda. vt p̄tz ber prudētis intelligit cōmunit q; talia
 de duob; p̄ceptis charitatis. Et similt̄ nō dicit p̄p̄ie: sed metaphorice. Et hāc
 spanda. vt Apoc. ij. vbi dicit. Esto fi/ doctrinā in dicit sc̄tus Tho. j. pre. q. j.
 delis vsq; ad mortē: z dabo tibi coronā art. ix. in rāssione ad tertū argumentū
 vite. Et similt̄ credēda. vt Deut. vj. vbi dicit. Sicut docet Dionysius cap.
 Audi ist̄: deus tu? deus yn? est. Et ist̄ ij. celest; hierar. magis est cōueniens q;
 Dat. xxvij. docemur trinitatē p̄sona/ diuina in sc̄pturis tradant sub figuris
 rum: cum dicit. Baptizantes eos in no viltū corporū: q; corporū nobilitū: z hoc
 mine p̄ris: z filij: z spūsancti. Ad ter p̄pter tria. Primo: q; p̄pter hoc magis li
 etiū dico: q; sensus lralis non est p̄t̄ spū/ berat human? anim? ab errore. Dant
 rituale: sicut p̄pter suū finē: q̄uis sit fun festū em̄ apparet: q; hec fin. p̄p̄ietatē nō
 damentū eius. Nam z chius est funda dicit de diuinis qd̄ possit eē dubiū: s;
 mentū accidentiū. z tamē talia funda/ sub figuris nobilitū corporū describerē
 dant. sicut p̄pter suos fines principales tur diuina: maxima ap̄ illos q; nihil a
 q; quid sit de fundamēto in material/ liud a corporib; nobilitib; excogitare no
 bus. Ad q̄rtū dico: q; neq; in lrali: ne/ est cognitiōi quā de deo habem? in hac
 q; in spūali sensu diuine sc̄pture est all/ vita. Magis em̄ manifestat nobis de
 qua falitas. Sciendū tñ est q; in di/ ipo qd̄ nō est q; qd̄ est. z ideo similitudines
 uina sc̄ptura multa tradunt paraboliz illaz rerū que magis elongant a deo ve
 ce/ seu metaphorice. id est sub aliq; simi riorē nob faciūt existimatōnē q; sit sup
 litudine reruz corporalū. Et hoc p̄pter illud qd̄ de eo dicitur vel cogitamus
 duo. Primo p̄pter necessitatez. Sicut Tertio: quia per h̄mōi diuina magis oc

De sensibus scripturarum

culant indignis. Hec ille. Ad qnru di
co: q si liber sacre scripture de q habetur
Apoc. v. z Ezech. ij. dicat scripto foris
rone sensus lrals: mo tn di scripto int
solu rone spualis: imo rone lrals e scri
ptus intus et foris: qz p sensum lralem
tradunt nobis quedam sume intima z se
creta prineta ad sensum allegoricu et
anagogicu. Un ex h habet: q lrals sit
porior: vrpore vnuerfallor z comuglor
iuxta illud ad Ro. j. Sapientib z inspie
tib debitor sum. Ad sextu dico: q sicut
studiu huanaz scientiaz incipit a pncip
pis naturaliter notis: sic studium sacre
scripture recte ordinatu incipit ab articulo
fidelit diuinit: i sacra scriptura reuelatis:
q fundant in ei sensu lrals. Ex his vna
cu alijs i sacra scriptura literalit tradit
seu p vera z recta rone inuentis pcedit
ad aliqua alia pbanda. Per istu aut p
cessum deuenit ad oia q in sacra theolo
gia veraciter tradunt a magistr: q oia
ad literalē sensum spū scripture redu
cunt. Ex his aut parz q studiu scriptura
ru a sensu literalit incipit: z in his q ab
eo argumētariue deducunt cōsummat.
Ad argumentū de quo cū dicit: q cogni
tio nostra incipit ab imperfectis: verū est:
quo ad simplicitū intelligentiā: q ab vni
uersaliorib incipit. Noticia aut cōple
ta incipit a pfectiorib. Naz incipit ab i
tellectu. i. habitu pncipior: z terminat
ad sciām. i. habitū cōclusionū. Ad septi
mū dico: q ex illa auctoritate Gregorij
nō dēm existimare q sensus lrals i ali
quo loco scripture deficiat: sic q vl falsū
includat: vel sit pntē i mutilib. Nā ex p
mo infirmaret tota diuine scripture au
toritas: vt Aug. jr. Scdm etiā e cōtra
apulum dicēte ad Ro. xv. Quēcūq scri
pta sūt: ad nostrā doctrinā scripta sunt
Sed intēdit beatus Gregorius: q sensus
aliqñ qui p voces proprie exprimit fal
sus est: quē literalē appellare: (licz im
proprie) aliquo modo possumus. Et qñ
incidit talis sensus: vrpota cū dicit hir
cum habere tantū vnum cornu: tūc ad
sensem mysticū oportet recurrere. Id est
ad literalē: sed improprie per voces
expressum: qui ideo mysticū dicit: qz pa

rabolice: quāuis vere sit literalis. Et
hoc idem asserit beatus Hieronymus dō
cens. Cū historia aut impossibilitatem
habet: aut turpitudinē: ad altiora trās
mittimur. i. ad sensum mysticū mō ex
posito. Et hec de questione.

Quis sensus literalis sit po
tior.

Capitulū ix.

Ultimo restat: vt cir
ca sensum literalē adhuc
vna solvam difficultatē.
Cum ei idem textus plures
habeat lrals sensus: vt cum ab exposi
torib plures expositiōes tradunt: que
nam erit censenda potior? Ad h sic re
spondēdū est. Dico em q literales ex
positores aliqñ tradūt sensus icōpossibi
bles: z tūc necessarto alter seu vn^o eoz
tū est lrals. qz vn^o eoz necessarto e fal
sus. Exemplū huius habet Dani. x. vbi
angel^o missus ad docendū Danielē: dē
ei. Princeps regni Persarū restitit mē
hi. xxi. dieb. Vbi p pncipē Persarū fm
brm Grego. intelligit angel^o bon^o qui
habet curā illi^o regni qui nolebat q h
lij isrl liberarent z egredereēt d regno
Persarū in q mtra bona faciebāt docen
do fidē vni^o di. Sed fm alijs altos fu
it angel^o mal^o q resistebat bono. Quis
aut hor vey sit nō spectat ad pntē cō
siderationē. Cū pō sensus plures sunt
cōpossibiles: ille videt ceteris parib ma
gis pferend^o qui magis innitit ratiōi.
Un q hsq magis rōni innitit: eo mato
ris auctoritatē ei^o verba esse vident: vt
dē i decretis. dist. xx. c. decretales. Item
q magis psonat lrrere. Un fm Aug. d
doctri. chitana. dubia sūt determināda
fm sententiā: que de scripturarū planiori
bus loc^o accipit. Planiora aut loca sūt
in quib planior est psonantia ad textū.
Item pferendus est quē tradunt sancti
his qui a non sanctis tradunt. Un i de
cretis in predicto cap. dicit. In sacrarū
lraz expositiōib sancti doctores sumo
lraz expositiōib pponunt. Maxime aut
b iq

Tabula

si nō scri sine infideles: p̄dicta itelligūf
h̄ie veritate. q̄z semp̄ sensus sc̄oz: imo
catholicoz oim̄ p̄ferend̄ est. Tum q̄a
maḡ p̄sumēdū est q̄ illi q̄ i gremio ec̄
clesie sūt: eus ecclie ch̄is p̄misit sp̄m̄ s̄c̄i
eas: v̄ez sensum habeāt sc̄pturaz. q̄ in
fideles q̄ p̄sati fidei cōter aduersant̄.
Tum ne p̄ h̄ d̄erur infidelibz occasio cre
dend̄ q̄ ipsi melī q̄ catholici sacra scri
pturā nouerint explanare. Quia tñ vbi
pluralitas sensuū litteralium occurrit: ra
tio p̄tingit q̄ vn̄ eoz fm̄ oia p̄dicta an̄
cellat reliq̄s: sed post̄ vn̄ eoz p̄cellit i
vno: alius i alio. Idcirco i talibz videt̄
habere locū illud. ad Rom̄. xiiij. Unus
q̄sq̄ i suo sensu abundet: salua sp̄ sc̄oz
reuerētia z auctoritate. His igit̄ pliba
tis iam ad expositionē sanctor̄ euāgel
iorum accedam̄ a dominica p̄ma de ad
uentu inchoantes.

Finis tractatus Primus.

**Tabula ad euā
gelia perquirenda in Anrea ro
ta iuxta mozem Curie.**

Quicūq̄ euā
gelium fm̄ curiā Ro
manaz currens in hoc
opusculo suo loco minime inue
nerit annotatū: a se ubiectā ta
bulam recurrat.

Igit̄ dñica p̄ma in aduentu euāgelioz
curiale req̄re in dñica sc̄da in aduentu.
Dñica aut̄ sc̄da req̄re in dñica t̄tia eius
de aduent̄. Dñica aut̄ t̄tia req̄re in
dñica. iij. Dñica aut̄ q̄rta req̄re i sab
bato q̄rtuor̄ tēpor̄. In octaua aut̄ epi
phanie req̄re i fine libri. Feria t̄tia p̄
me hebdomade i q̄dragēssima req̄re in
sc̄da q̄dragēssime. Dñica aut̄ sc̄da i q̄
dragēssima req̄re in sabbato p̄cedent̄.
Sabbato aut̄ post dñicaz i passiōe req̄
re i fine libri. In vigilia p̄o ascēsiōis re

q̄re in sabbato an̄ dñicaz palmar̄. Ro
tandū est p̄o q̄ dñicaz in q̄ ē festū sancta
trinitat̄: curia appellat dñicam p̄mam
post Pentecosten. Ita q̄ p̄ma dñica post
festū trinitat̄ est sc̄da post Pentecostē.
Igit̄ dñica sc̄da post pentecosten req̄re
euāgelii curiale in dñica sc̄da post fe
stū trinitat̄. Dñica aut̄ t̄tia post p̄
tecosten: req̄re i dñica t̄tia post festū
trinitat̄: z dñica. iij. req̄re in. v. z. v. ra
q̄re in. vij. z. vij. in. vij. z. vij. in. vij. z. sic
desineps vsq̄ ad dñicaz. xliij. Dñica
aut̄. xliij. post pente. req̄re in fine libri

In festo aut̄ s. Tho. martyris req̄re
dñica. j. post octauas pasce. Euāgelii
aut̄ scri Anto. de padua ordinis bri pa
tris Francisci req̄re i festo bri p̄is Do
minici. Sc̄oz vero Eitraci Largi et
Smaragdī req̄re i die ascēsiōis. San
cti aut̄ Petronij req̄re dñica. j. post octa
uas pasce. Bri p̄o p̄is Francisci req̄
re in festo scri Barthie. In cōi vero
ap̄toz euāgelii. Hec mando vob: req̄
re in festo Simonis z Ju. Et euāgel
liū: Ecce mitto: in festo Tiburtij z Ga
leriani. Et euāgelii: Ecce nos: in cōme
moratiōe bri Pauli. Et euāgelii: Des
signauit: in festo bri Luce. In cōi aut̄
vnī martyri euāgelii: Nolite arbitra
ri: req̄re i festo scri Valentini. Et euā
gelii: Nihil opum i festo scri Theodo
ri. Et euāgelii: Si q̄s venit ad me:
req̄re i fine libri. In cōi aut̄ plurimo
rū martyri euāgelii: Confiteor: req̄re i
festo bri Barthie. Et euāgelii: Qui
vos audit: req̄re i festo scri Felici. Et
euāgelii: Sedente: req̄re in fine libri.
Et s̄c̄i euāgelii: Ue vobis. In cōi
aut̄ p̄fessor̄ euāgelii: Vos estis: req̄re
in festo bri patris Dñici. Euāgelii
aut̄: Uidete: req̄re in fine libri. Et s̄c̄i
militar̄ euāgelii: Nolite timere. Cete
ra non mutant̄.

Finis Tabula.